

Mišljenja studenata o obrazovanju odraslih u Hrvatskoj

Šuran, Ana; Zovko, Anita

Source / Izvornik: **Društvene i humanističke studije**, 2022, 18, 463 - 486

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:389336>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

DOI 10.51558/2490-3647.2022.7.1.463

UDK 374.7

Primljeno: 22. 10. 2021.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Ana Šuran, Anita Zovko

MIŠLJENJA STUDENATA O OBRAZOVANJU ODRASLIH U HRVATSKOJ*

Obrazovanje odraslih važan je dio života svakog pojedinca i zajednice jer se stjecanjem znanja, vještina i kompetencija osigurava napredak društva. Svaka država koja teži razvitku i stvaranju društva znanja svjesna je važnosti pružanja mogućnosti obrazovanja ljudima u svim razdobljima ljudskog života. Hrvatska je već davno prepoznala važnost obrazovanja odraslih u koncepciji cjeloživotnog učenja. U skladu sa time provedeno je kvalitativno istraživanje sa ciljem da se ispituju mišljenja 154 studenata diplomskog studija nastavničkog modula o obrazovanju odraslih. Između ostaloga dobiveni su odgovori na pitanja vezano za studentska poimanja obrazovanja odraslih, važnost i funkcije obrazovanja odraslih, ulogu edukatora u obrazovanju odraslih, položaj i perspektive obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Iako je bilo očekivati da će studenti, budući profesori, iznijeti pozitivna mišljenja, percepciju i očekivanja vezano za obrazovanje odraslih, pojedini odgovori studenata su prilično indikativni i upućuju na to da se u programe nastavničkih studija svakako trebaju uvesti sadržaji koji obrađuju problematiku obrazovanja odraslih kako bi budući akademski građani postali u potpunosti svjesni njegove važnosti i stekli određene kompetencije za rad s odraslima.

Ključne riječi: obrazovanje odraslih; obrazovanje; cjeloživotno učenje; perspektive; učenje

* Rad je dio istraživačkog zadatka sveučilišnog projekta UNIRI-DRUSTV-18-34 i diplomskog rada Ane Šuran.

UVOD

Temelj i ujedno bogatstvo svake zemlje čini njeno stanovništvo. Kvalitetu ljudskog kapitala određuju odgoj i obrazovanje. Stoga današnja društva postaju “društvo koja uče” tj. “društva znanja”. Jedno od osnovnih načela djelovanja modernog društva koje uči je načelo cjeloživotne dostupnosti obrazovanja. Prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda jedno od temeljnih ljudskih prava jeste pravo na učenje. U kontekstu cjeloživotnog učenja, obrazovanje odraslih zauzima iznimno važno mjesto jer je odrasla dob najduže životno razdoblje. Obrazovanje odraslih je imperativ sadašnjeg načina života koji podrazumijeva stalni i kontinuirani napredak tehnologije i sve veće zahtjeve od strane poslodavaca i društva u cjelini. Upravo zbog brzih i stalnih iskoraka u znanosti, društvenih promjena i novih tehnoloških dostignuća dolazi do sve bržeg zastarijevanja znanja. Navedeno zahtijeva da se stalno učenje i usavršavanje pojedinca postavi kao jedan od glavnih ciljeva u razvoju države, društva i samog pojedinca jer napretkom tehnologije i sve većim zahtjevima za prilagodbom dolazi se do spoznaje kako formalno obrazovanje više nije dovoljno da bi se pojedinac kompetentno snalazio u znanstvenim, tehnološkim i društvenim kretanjima (Vekić 2015). Mogućnost kontinuiranog usavršavanja i daljnjeg obrazovanja, koje je danas dostupnije nego ikad prije, može se smatrati iznimnim civilizacijskim postignućem (Žitinski 2006).

Svaka država članica Europske unije, pa tako i Hrvatska nastoji svojim odgojno-obrazovnim sustavom odgovoriti zahtjevima modernih promjena tako što nudi mogućnost usavršavanja, dokvalifikacija, prekvalifikacija i širok spektar obrazovnih programa. Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj dobiva na važnosti kroz niz strateških dokumenata. U 2004. godini Vlada je usvojila Strategiju obrazovanja odraslih te je dvije godine kasnije osnovala Agenciju za obrazovanje odraslih. U veljači 2007. godine izglasan je Zakon o obrazovanju odraslih čime je uspostavljen normativni okvir obrazovanja odraslih.¹ Zahvaljujući stoljetnoj tradiciji obrazovanja odraslih, Hrvatska ima dobro razvijenu i nacionalno rasprostranjenu mrežu ustanova koje provode programe obrazovanja odraslih. Ljudi uče, kontinuirano, formalno i neformalno, u različitim okruženjima: na radnim mjestima, u obitelji, kroz slobodne aktivnosti i kroz aktivnosti u zajednici (Foley 1999). Broj ustanova koje provode različite programe obrazovanja odraslih u Hrvatskoj se iz godine u godinu povećava tako da je 2021.

¹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. n. d. Opis sustava obrazovanja odraslih. Preuzeto s <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/opis-sustava-obrazovanja-odraslih/>, pristupljeno 09. 08. 2021.

registrirano 642 ustanove za obrazovanje odraslih. Kroz povećanje broja ustanova, povećava se i društveni interes, a institucionalne direktive (Europa 2020) za obrazovanje i osposobljavanje omogućuju bolje prilike za zapošljavanje te stjecanje dodatnih znanja i vještina (Vinković, Vučić i Živčić 2016).

Tablica 1. Vrsta ustanova koje provode obrazovanje odraslih u Hrvatskoj (AZUP 2021²)

Vrsta ustanove	Broj ustanova
Srednja škola	205
Pučko otvoreno učilište	131
Visoko učilište	30
Osnovna škola	22
Škola stranih jezika	15
Ostalo	167
Bez naznačene vrste	72
Ukupno	642

Iz **Tablice 1.** Vidljivo je da su u Hrvatskoj vodeću poziciju u obrazovanju odraslih preuzele srednje škole, a odmah iza njih su pučka otvorena učilišta. Najveći broj ustanova stavljen je pod “ostalo”, a to su većinom obrazovni centri koji se bave nekom kategorijom specijaliziranog obrazovanja odraslih. Prema anketi provedenoj od Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2020. godine u vezi sa rasprostranjenošću ustanova za obrazovanje odraslih u Hrvatskoj, jedna trećina svih ustanova smještena je u Zagrebu i okolici.

Ustanove mogu provoditi formalne i neformalne programe. Zakon o obrazovanju odraslih i Pravilnik o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih određuju i opisuju programe obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Obrazovanje odraslih podrazumijeva obrazovne programe pomoću kojih odrasle osobe imaju mogućnost stjecanja i nadopunjavanja znanja, vještina i kompetencija. Radi se o programima strukovnog obrazovanja odraslih i programima za jačanje poduzetničkih sposobnosti. Obrazovanje odraslih osim toga uključuje i programe za jačanje temeljnih vještina i pismenosti (jezične, matematičke i digitalne vještine), programe kreativnog izražavanja, građanskog obrazovanja, obrazovanja za zaštitu okoliša i programe za posebne socijalne vještine i sposobnosti. Također, u programe obrazovanja odraslih spadaju: programi prekvalifikacije, programi osposobljavanja, programi usavršavanja i programi učenja stranih jezika. Programi koji se prema važećim zakonima u Republici Hrvatskoj mogu

² European Commission (2021), Glavni pružatelji obrazovnih usluga. Preuzeto s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-providers-13_hr, pristupljeno 13. 07. 2021.

provoditi u ustanovama za obrazovanje odraslih jesu: programi osnovnog obrazovanja odraslih, programi za stjecanje srednje školske spreme, programi za stjecanje srednje stručne spreme, programi za stjecanje niže stručne spreme, programi prekvalifikacije, programi osposobljavanja, programi usavršavanja i programi učenja stranih jezika (European Commission 2021).

U Andragoškom zajedničkom upisniku programa zabilježeno je da je u 2020. godini 68,3% odraslih sudjelovalo u programima osposobljavanja, 8 % u programima prekvalifikacije, 5% u programima usavršavanja i 6,6% u programima stranih jezika. Anketa o obrazovanju odraslih koja je provedena 2016. godine ukazala je na to da najmanje odraslih sudjeluje u formalnom obrazovanju odraslih, samo 3,6%. Nešto više sudjelovalo je u programima neformalnog obrazovanja (28,3%). Podaci istraživanja za potrebe Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih ukazuju na to da je u 2020. godini u formalnim programima sudjelovalo oko 5,4% odraslih učenika, 91,2% ispitanika potvrdilo je da na određeni način uči informalno.

Svi programi prilagođeni su dobi, znanju, vještinama i sposobnostima te prethodnom obrazovanju odraslih. Mogu se izvoditi kroz redovitu nastavu, konzultativno-instruktivnu nastavu, dopisno-konzultativnu nastavu te kroz otvorenu nastavu. Također se mogu izvoditi telenastavom, nastavom na daljinu i multimedijски. Za postupak odobravanja izvođenja programa obrazovanja odraslih ustanovama koje žele izvoditi navedene programe zaduženo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.³

Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa predstavljaju naj snažnije i najvažnije institucije zadužene da reguliraju sveukupnu odgojno-obrazovnu djelatnost, uključujući i obrazovanje odraslih. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa aktivno prati i daje potporu programima koji su pokrenuti od strane Europske unije te sudjeluje u organiziranju budućih aktivnosti u području obrazovanja odraslih (Lugarić 2012). Iznimno bitan projekt koji je pokrenula Vlada RH, a provodio se pod vodstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, bio je projekt „Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti – Desetljeće pismenosti u Hrvatskoj 2003–2012.”. Cilj ovog projekta bio je omogućiti odraslim osobama završavanje osnovnog obrazovanja te osposobljavanje za obavljanje jednostavnih poslova u nekom zanimanju u svrhu lakšeg zapošljavanja.⁴

³ Agencija za mobilnost i programe EU. n.d. Općenito o obrazovanju u Hrvatskoj. Preuzeto s <https://www.eurydice.hr/hr/sadržaj/obrazovanje-u-hrvatskoj/opcenito-o-obrazovanju-u-hrvatskoj/>, pristupljeno 16. 07. 2021.

⁴ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2021). Financiranje osnovnog obrazovanja odraslih. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/obrazovanje-odraslih/financiranje-osnovnog-obrazovanja-odraslih/581>, pristupljeno 14. 07. 2021.

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih od svog osnutka pa do danas ima značajnu ulogu u razvoju obrazovanja odraslih. Djelatnost Agencije su poslovi planiranja, razvijanja, organiziranja, provedbe, praćenja i unapređivanja sustava strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih.

IZAZOVI OBRAZOVANJA ODRASLIH

U Republici Hrvatskoj, kao što je već rečeno, postoje 642 ustanove za obrazovanje odraslih, a provodi se više od 11.000 obrazovnih programa. Unatoč velikom broju programa i ustanova, ne postoji jasno definirani sustav osiguravanja kvalitete koji bi osigurao svrsishodno i kvalitetno obrazovanje usredotočeno na potrebe tržišta rada i pojedinca. Uzrok ovog problema je taj što ustanove za obrazovanje odraslih od Ministarstva znanosti i obrazovanja dobivaju rješenje za izvođenje formalnih programa obrazovanja odraslih s neograničenim trajanjem, što uzrokuje problem metodološke i sadržajne zastarjelosti programa.⁵ Osim toga, problem leži i u kriterijima za osnivanje ustanova koji su nedovoljno razrađeni i preširoko postavljeni što onda dovodi do niže kvalitete u radu ustanova i neusklađenosti s izmjenama propisa iz pojedinih područja (Vinković, Vučić i Živčić 2016). To se može riješiti izmjenom propisa koji reguliraju sustav formalnog obrazovanja odraslih, a koji se odnose na osnivanje ustanova i ishoda odobrenja za izvođenje programa obrazovanja odraslih. Također bi trebalo uvesti konkretnije kriterije za osnivanje ustanova, te uvesti sistematičniji pristup u izdavanju odobrenja za izvođenje formalnih programa. Jedan od izazova suvremenog obrazovanja odraslih u Hrvatskoj leži i u postupku vrednovanja. Vrednovanje je bitan element kurikuluma te je od iznimne važnosti za odraslog polaznika, za andragoga i za obrazovnu ustanovu (Rajić 2013). U sustavu obrazovanja odraslih „ne postoje standardi prema kojima se provodi vrednovanje niti izrada i uporaba ispitnih materijala” (Tecilazić Goršić 2019: 8). Postupak vrednovanja u cijelosti provode ustanove za obrazovanje odraslih što dovodi do toga da obrazovanje odraslih ima karakter gospodarske usluge. Glavni interes ustanova je da polaznik položi ispit i da provedeni program ima minimalne troškove što se odnosi na trajanje programa i uložene resurse. Kako bi se osigurala kvaliteta rada ustanova za obrazovanje odraslih, u Nacrtu prijedloga Zakona o obrazovanju odraslih (2020) predlaže se praćenje rada ustanova putem Nacionalnog informacijskog sustava za obrazovanje odraslih

⁵ Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020). Prijedlog Zakona o obrazovanju odraslih. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/PristupInformacijama/Zakoni%20u%20proceduri/Zakon%20o%20obrazovanju%20odraslih.pdf>, pristupljeno 02. 08. 2021.

(NISOO) koji će sadržavati informacije o programima, polaznicima, andragoškim radnicima i financiranju odobrenih programa.

Problem koji je već duže vrijeme prepoznat u hrvatskom društvu je niska uključenost građana u oblike obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. Prema Anketi o obrazovanju odraslih iz 2016. godine, u formalnom obrazovanju sudjeluje vrlo mali postotak ljudi, samo 3,6%. U 2018. godini je prema podacima Eurostata zabilježen rast sudjelovanja odraslih u cjeloživotnom učenju: stopa sudjelovanja bila je 11.1% u odnosu na 2015. godinu kada je iznosila 10.7% (Eurostat 2019). Europske zemlje s najvećom stopom sudjelovanja u programima obrazovanja odraslih jesu Švedska (29.2%), Finska (28.5%) i Danska (23.5%), dok Hrvatska spada u zemlje s najnižom stopom sudjelovanja, samo 2.9% (Eurostat 2019). Uključenost u formalno obrazovanje se 2020. godine povećala (5,4%), no i dalje se to smatra malim brojem uključenih u obrazovanje odraslih. Građani Hrvatske se u većem broju uključuju u neformalno obrazovanje odraslih (28,3%). **Tablica 2.** Prikazuje raspodjelu osoba koje sudjeluju u programima obrazovanja odraslih u Hrvatskoj prema životnoj dobi (Pauković i Bačić 2018). Vidljivo je kako s povećanjem starosne dobi opada sudjelovanje u programima obrazovanja odraslih.

Tablica 2. Raspodjela sudjelovanja u programima obrazovanja odraslih prema životnoj dobi (Pauković i Bačić 2018)

Životna dob	Postotak sudjelovanja u programima obrazovanja
25 – 34 godina	10.2 %
35- 44 godina	2 %
45 – 54 godina	0.7 %
55 – 64 godina	0.3 %

Obrazovanje odraslih kontinuirano dobiva na značaju, no obrazovanje i profesionalizacija stručnjaka (edukacija edukatora) koji će realizirati obrazovanje odraslih skoro da i ne postoje. Problem profesionalizacije stručnjaka za obrazovanje odraslih već je dugo prisutan (Reischmann 2015). U Europi, pa tako i u Hrvatskoj, još uvijek vlada mišljenje kako je već samim tim što je osoba odrasla i kvalificirana za određeni poziv ujedno i osposobljena za rad s odraslima (Prgomet 2015). U prošlosti je Hrvatska imala vrlo dobro razvijen sustav obrazovanja edukatora koji će raditi sa odraslima, no danas se njihovo obrazovanje najčešće odnosi na daljnje stručno usavršavanje i programe osposobljavanja koje provode Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih i Andragoško učilište Zvonimir (Kušić, Vrcelj i Zovko 2016). Pro-

blem je taj što vrlo različite programe provode stručnjaci koji nisu dovoljno ili uopće obrazovani u području andragogije. Voditelji obrazovanja odraslih također nemaju adekvatnu andragošku edukaciju bez obzira na to što su odgovorni za sveobuhvatnu organizaciju obrazovnog procesa u ustanovi koja provodi obrazovanje odraslih.⁶ U vezi sa spomenutim problemom, Hrvatska je 2004. godine na temelju Strategije i akcijskog plana obrazovanja odraslih pokrenula obrazovni program andragoškog osposobljavanja nastavnika. Cilj programa je bio stjecanje andragoških vještina i znanja bitnih u radu s odraslima. Deset godina kasnije, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih uvodi i realizira program Currilum gloBALE. Program omogućava stjecanje osnovnih kvalifikacija u obrazovanju odraslih (Kušić, Vrcelj i Zovko 2016). Iako se Hrvatska suočila s ovim izazovom te shvatila potrebu za edukacijom edukatora u obrazovanju odraslih (andragoga), još uvijek ne postoji studij andragogije te se ne provode programi za stjecanje andragoško-didaktičko-metodičkih kompetencija (Koludrović i sur. 2018). Ono što veseli je činjenica da se u sklopu ESF projekta čiji je nositelj Filozofski fakultet u Rijeci razvija novi studijski program andragogije. Tome je svakako pridonio izrađen standard zanimanja andragoga koji je upisan u Registar HKO-a (2019). Upisom ovog standarda zanimanja otvaraju se nove i bolje mogućnosti za profesionalizaciju zanimanja andragoških djelatnika, a samim time i mogućnosti za poboljšanje kvalitete sustava obrazovanja odraslih.

CILJ I METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

S obzirom na bogatu tradiciju obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, ali isto tako i na činjenicu da je uključenost hrvatskih građana u obrazovanje odraslih danas na niskoj razini, javlja se potreba istraživanja na temu percepcije obrazovanja odraslih. Provedeno kvalitativno istraživanje imalo je za cilj ispitati i analizirati mišljenja studenata nastavničkog modula Filozofskog fakulteta u Rijeci o položaju i perspektivi obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. U skladu s time zanimala su nas mišljenja studenata, budućih profesora, o koncepciji obrazovanja odraslih, o njegovoj sadašnjosti i budućnosti, o kompetencijama andragoških djelatnika, o tome da li se oni u budućnosti vide kao profesionalci u obrazovanju odraslih (iz aspekta podučavanja) te u kojoj mjeri su upoznati sa mrežom ustanova za obrazovanje odraslih.

⁶ Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020). Prijedlog Zakona o obrazovanju odraslih. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/PristupInformacijama/Zakon%20u%20proceduri/Zakon%20o%20obrazovanju%20odraslih.pdf>, pristupljeno 04. 08. 2021.

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je anketni upitnik od sedam pitanja otvorenog tipa koja su se odnosila na mišljenja studenata o obrazovanju odraslih (definiranje pojma obrazovanja odraslih, upoznatost s ustanovama koje se bave obrazovanjem odraslih, profesionalno bavljenje odraslim osobama iz aspekta podučavanja, poželjne osobine edukatora, položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj te budućnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj). Istraživanje je provedeno u lipnju 2020. godine.

Uzorak istraživanja činilo je 154 studenata nastavnčkog modula Filozofskog fakulteta u Rijeci različitih studijskih grupa (hrvatski jezik i književnost, anglistika, germanistika, talijanistika, povijest, filozofija, psihologija, povijest umjetnosti). Radi se o studentima prve godine diplomskoga studija koji se pripremaju za nastavnički poziv.

REZULTATI ISTRAŽVANJA I RASPRAVA

Definiranje obrazovanja odraslih

U skladu s naporima koje Hrvatska ulaže u promociju cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih (projekti CARDS, IPA i ESF, provođenje Tjedna cjeloživotnog učenja) prvim pitanjem se imalo za cilj saznati koliko su studenti nastavnčkog modula upoznati sa samim konceptom obrazovanja odraslih. Od studenata se tražilo da slobodno, svojim riječima definiraju pojam obrazovanja odraslih.

Studenti definiraju obrazovanje odraslih kao proces stjecanja znanja i vještina, u kojem osim stručnog znanja osobe mogu usvajati i znanja iz područja osobnog interesa. Odgovori studenata su svakako zanimljivi i ukazuju na to koliko široko oni shvaćaju pojam obrazovanja odraslih.

Navodimo neke od njihovih odgovora:

- *Obrazovanje odraslih je osposobljavanje starijih odnosno učenje starijih određenim znanjima i vještinama koje su potrebne za društvo.*

- *Obrazovanje odraslih je po mom mišljenju cjeloživotno obrazovanje u koje se ubrajaju razne radionice, edukacije, seminari i ostala usavršavanja koja omogućuju osobi razvoj novih vještina.*

- *Obrazovanje odraslih je usavršavanje postojećeg znanja u svrhu boljeg načina života.*

- *Obrazovanje odraslih je nadopunjavanje njihovog postojećeg znanja i učenje odraslih u želji da nauče nešto novo.*

- *Za mene je obrazovanje odraslih oblik cjeloživotnog učenja, odnosno učenje koje se ne koncentrira samo na osnovnoškolsko, srednjoškolsko ili fakultetsko obrazovanje, već podrazumijeva da je obrazovanje namijenjeno i ljudima starije životne dobi te za stjecanje znanja nikad nije kasno.*

70% studenata je mišljenja kako je obrazovanje odraslih namijenjeno osobama koje nisu završile osnovno ili srednjoškolsko obrazovanje. Smatraju kako obrazovanje odraslih ima dominantno kompenzacijsku funkciju, što znači da se temelji na osposobljavanju odraslih, tj. na nadoknađivanju obrazovnih zaostataka iz mladosti. Evo odgovora koji to potkrepljuju:

- *Obrazovanje odraslih je poučavanje odraslih koji nisu na vrijeme završili osnovnu i/ili srednju školu.*

- *Po meni obrazovanje odraslih se odnosi na one koji nisu u roku završili osnovnu ili srednju školu.*

- *Obrazovanje onih koji nisu imali mogućnost primiti inicijalno obrazovanje ili srednjoškolsko obrazovanje u dobi kada je to predviđeno.*

Definirajući pojam obrazovanja odraslih 25 studenata u definiciju uključuje dobnu granicu za uključivanje u proces obrazovanje odraslih. Njihovi odgovori ukazuju na to da su mišljenja kako je obrazovanje odraslih prvenstveno namijenjeno osobama starije životne dobi. Navodimo neke od tih odgovora:

- *Obrazovanje odraslih je pohađanje odraslih i starijih osoba (od 30 pa nadalje) u večernju školu, fakultet, kako bi slijedili svoje planove o budućem poslu, planove koje ranije nisu mogli/željelo stvariti zbog XY opravdanih ili neopravdanih razloga.*

- *Obrazovanje odraslih je obrazovanje namijenjeno za ljude starije od 35 godina.*

- *Intuitivno govoreći, obrazovanje odraslih mi više spada u 40+ kategoriju.*

- *Obrazovanje odraslih je obrazovanje osoba koje su starije životne dobi (60+).*

Zaključno, na pitanje što je za njih obrazovanje odraslih, odnosno kako bi ga definirali svojim riječima, studenti nastavnčkog modula iskazali su različite definicije. No, unatoč različitim definicijama, sve su one sadržavale zajedničke pojmove kao što su prenošenje informacija i vještina, podučavanje, usavršavanje i osposobljavanje. Ono u čemu su se odgovori ispitanika razlikovali jesu od koje godine se odrasli mogu uključiti u obrazovanje odraslih tj. od koje godine se smatra da je obrazovanje namijenjeno odraslima. Dok je prema Zakonu o obrazovanju odraslih, obrazovanje odraslih namijenjeno za sve osobe starije od 15 godina, većina ispitanika drži da je obrazovanje odraslih za osobe iznad 30 ili 40 godina smatrajući kako se osobe u tim godinama najčešće odluče za promjenu karijere ili nadopunu znanja i vještina. Prema

statistiki, osobe između 25. i 34. godine su te koje u Hrvatskoj najviše sudjeluju u programima obrazovanja odraslih (10,2%) (Pauković i Bačić 2018). Bez obzira na različito definiranje, studenti su ponudili primjerene definicije obrazovanja odraslih, ističući njegove formalne i neformalne oblike i smatrajući ga kontinuiranim procesom usvajanja novih znanja i činjenica i zadovoljenja različitih potreba i interesa.

Ustanove koje se bave obrazovanjem odraslih

U Republici Hrvatskoj postoji 642 ustanove za obrazovanje odraslih koje imaju odobrenje Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za izvođenje različitih programa formalnog obrazovanja odraslih. Iako je broj ustanova velik, problem se javlja u neravnomjernoj regionalnoj zastupljenosti tih ustanova. Prema AZUP-u (Andragoški zajednički upisnik podataka), čak 1/3 ustanova za obrazovanje odraslih (35%) nalazi se u dvije županije, a to su Grad Zagreb i Splitsko-dalmatinska županija (Vinković, Vučić i Živčić 2016). Zanimalo nas je u kojoj mjeri su studenti upoznati sa time koje sve ustanove u Hrvatskoj nude programe za obrazovanje odraslih.

U **Tablici 3.** se nalaze najčešći odgovori studenata na pitanje da navedu ustanovu koja se bavi obrazovanjem odraslih.

Tablica 3. Ustanove koje se bave obrazovanjem odraslih

Ustanove koje se bave obrazovanjem odraslih	Frekvencija (broj ispitanika)	Frekvencija [%]
Nije mi poznata niti jedna ustanova	45	29 %
FFRi – program za treću dob	27	18 %
Večernja škola	26	17 %
Fakultet	10	6.4 %
Narodno učilište Rijeka	10	6.4 %
Algebra	9	6 %
Škole stranih jezika	5	3 %
(Sve)učilište za treću dob	5	3 %
Škola stranih jezika „Dante“	4	2.5 %
Pučko učilište Varaždin	3	2 %
POUKA - Pučko otvoreno učilište Karlovac	3	2 %
Centri za prekvalifikacije	2	1 %
Učilište Zvonimir	1	0.6 %
Škola stranih jezika „Verdi“	1	0.6 %
Učilište Lovran	1	0.6 %
Pučko otvoreno učilište Zagreb	1	0.6 %
Učilište Libar	1	0.6 %

29% ispitanika (N=45) ne navodi niti jednu ustanovu u Hrvatskoj koja se bavi obrazovanjem odraslih. Taj podatak je zaista poražavajući jer očekivati je da budući profesori budu upoznati sa barem nekoliko ustanova iz svog okruženja čija je djelatnost obrazovanje odraslih. Najčešće spomenuta ustanova je Filozofski fakultet u Rijeci, to jest, Sveučilište koje provodi program za treću dob. Taj je program namijenjen građanima Primorsko-goranske županije starosti iznad 55 godina sa završenom srednjom školom ili fakultetom. Program je nastao u suradnji s Gradom Rijeka 2009. godine, a glavni je cilj podizanje razine individualne i društvene svijesti, poboljšanje socijalne inkluzije i kvalitete života te podizanje razine opće motivacije i mentalnoga zdravlja građana treće dobi.⁷ S obzirom na činjenicu da dosta profesora sa Filozofskog fakulteta sudjeluje u realizaciji toga programa pretpostavka je da su oni studente upoznali sa tim programom. Nakon Filozofskog fakulteta, studenti navode večernje škole kao ustanove za koje znaju da provode različite programe obrazovanja odraslih. Vjerojatno pod večernjim školama podrazumijevaju različite srednje škole koje provode programe osposobljavanja. Od ostalih ustanova oni navode pučka otvorena učilišta i škole stranih jezika. U odnosu na trećinu studenata koji nisu upoznati niti sa jednom ustanovom za obrazovanje odraslih ohrabruje podatak da je dvije trećina studenata, budućih nastavnika, navelo neku od ustanova za obrazovanje odraslih.

Profesionalno bavljenje odraslim osobama

U istraživanju se također željelo saznati da li se studenti u budućnosti žele profesionalno baviti odraslim osobama i to izaspektapodučavanja odraslih budući da se oni pripremaju za nastavnički poziv.

Tablica 4. Profesionalno bavljenje odraslim osobama (podučavanje)

Vidite li sebe da se u budućnosti profesionalno bavite odraslim osobama?	Broj ispitanika	Frekvencija [%]
NE	77	50
DA	46	29,87
MOŽDA	31	20,13

Iz odgovora ispitanika vidljivo je da polovica njih ne vidi svoju profesionalnu budućnost u radu sa odraslima. Najčešći razlozi zbog kojih se „ne vide“ u tom području

⁷ Uniri. n.d. Sveučilište za treću dob. Preuzeto s <https://uniri.hr/sveuciliste-i-drustvo/sveuciliste-za-trecu-dob/>, pristupljeno 09. 08. 2021.

su to što ih fakultet priprema samo za rad sa mladoom populacijom i to uglavnom djecom i što osobno više preferiraju rad sa djecom nego li sa odraslima. Ta činjenica upućuje na to da je u programe nastavnčkih studija neophodno uvesti različite sadržaje obrazovanja odraslih kako bi budući nastavnici još za vrijeme svoga studija stekli određene kompetencije za rad s odraslima i isto tako razvili interes za rad sa tom populacijom.

Navodimo neke od odgovora studenata koji svoju profesionalnu budućnost vide u radu sa djecom:

- Osobno preferiram rad s djecom stoga se ne vidim u radu s odraslima. Već sam na nekoliko sezonskih poslova imala kontakt i priliku rada s odraslima te smatram kako to nije posao za mene.

- Ne, zasad me zanima rad s mladoom djecom jer smatram da je to najbitnije razdoblje. Ja se iz svog djetinjstva sjećam kvalitetnih profesora i vrijednosti koje su nam oni usadili u tom kritičnom periodu te i ja želim biti taj kvalitetan profesor.

- Ne, studiram na nastavnčkom modulu koji me priprema za rad s djecom.

- Ne, ne vidim se s odraslima, ovdje na faksu učim kako ostvariti dobru komunikaciju s djecom i mladima, ne znam kako bih ostvarila kvalitetnu komunikaciju s odraslima.

Studenti navode i druge razloge zašto se u budućnosti ne vide u radu s odraslim osobama kao što je npr. problem kompetentnosti, poteškoće u discipliniranju odraslih i slično. Evo nekih njihovih obrazloženja:

- Ne, zbog toga što mislim da osobno nisam namijenjena za takav posao i zbog toga što smatram da je teže poučavati odrasle nego djecu.

- Ne vidim se u takvom zanimanju jer smatram da za takvo nešto osoba treba biti vrlo kompetentna.

- Radije bih se bavila obrazovanjem djece, iako se ne vidim u školi. S odraslima ne bih radila jer smatram da je njih teže disciplinirati.

- Po potrebi da, ali bih više želio raditi s mladoom populacijom. Rad s odraslima je daleko drugačiji od rada s mladoom populacijom te je potrebno baratati s više znanja za uspješno provođenje obrazovanja.

- Ne, isključivo se vidim u radu s djecom. Odrasli ljudi su skloni osuđivanju bez razloga iako nisu kompetentni za to i ne želim raditi s njima.

- Ne! Smatram da je teže poučavati odrasle nego djecu.

Od ispitanih studenata 30% njih sebe vidi u budućnosti u radu sa odraslima. Navodimo neke od njihovih obrazloženja:

- *Sebe vidim u obrazovanju odraslih. Već sam imala prethodno iskustvo s poučavanjem odraslih osoba u području stranih jezika i pokazalo se kao jedno predivno iskustvo, posebice jer su odrasli svjesni vremena i novca (i truda) koje ulažu u proces nadogradnje znanja te su vrlo motivirani jer znaju da je učenje novog jezika bila isključivo njihova potreba/želja.*

- *Voljela bih se u budućnosti profesionalno baviti odraslim osobama, nadam se da će me nastavnički modul pripremiti za to.*

- *Da. Želim svoje znanje, talent i iskustvo prenijeti na ljude, bez obzira na dob.*

- *Da, vjerojatno prije nego s djecom. Smatram da je lakše komunicirati s odraslim osobama koje su ozbiljnije i zrelije te koje shvaćaju važnost i smisao obrazovanja i stjecanja znanja.*

Studenti koji se nisu izjasnili niti da žele niti da ne žele u budućnosti raditi s odraslima, naveli su sljedeće odgovore i obrazloženja:

- *Preferiram rad s djecom, alii rad s odraslima dolazi u obzir. Mogla bih se baviti i edukacijom odraslih.*

- *Možda, primarno se želim baviti djecom ili adolescentima, ali postoji mogućnost da se bavim i nekim poslom koji uključuje i odrasle osobe.*

- *Moguće. Možda bi rad s odraslima čak bio i lakši nego s djecom.*

- *S obzirom da nisam sigurna želim li u budućnosti raditi s osnovnoškolskom ili srednjoškolskom djecom, vidim se u radu s odraslim osobama i u obrazovanju odraslih.*

Zaključno, studenti nastavničkog modula se više vide u radu s djecom nego u radu s odraslim osobama. Ispitanici koji su se izjasnili da se ne vide u radu s odraslima kao glavni razlog navode da je teže poučavati odrasle jer odrasli sporije uče te da ih je Filozofski fakultet pripremio samo za rad s mlađom populacijom. Također, nekolicina njih smatra kako je teže raditi s odraslim osobama zbog njihovih stavova i predrasuda koje se teško mijenjaju

Oni koji se vide u radu s odraslim osobama smatraju da je lakše poučavati odrasle. Ono što su ispitanici istakli je da odrasli sami odlučuju da im je potrebno obrazovanje i sami odlučuju što je važno učiti, što znači da odrasli shvaćaju važnost učenja i stjecanja znanja. Također, po mišljenju studenata proces poučavanja je olakšan jer odrasli imaju prethodno znanje, vještine i iskustvo. Iz odgovora studenata vidljivo je da i oni sami posjeduju određene predrasude i stereotipe prema odraslima što nije bilo očekivati jer iako se oni prvenstveno pripremaju za rad sa mlađom populacijom u toku studija imaju nekoliko kolegija u kojima dobivaju određene spoznaje o odraslima (opća psihologija, razvojna psihologija, opća pedagogija).

Poželjne osobine edukatora (nastavnika) u obrazovanju odraslih

U današnjim obrazovnim sustavima ključ uspješnog procesa učenja jest kompetentnost nastavnika, dok je poučavanje najznačajniji čimbenik kvalitete obrazovanja (Mašić 2016). Raspon potrebnih kompetencija u modernom obrazovnom sustavu je širok i zahtjevan pa je malo vjerojatno da će ih pojedinac posjedovati u cijelosti ili da će sve biti razvijene u jednakoj mjeri. Jedna od najvažnijih kompetencija prema Europskom referentnom okviru ključnih kompetencija jest socijalna kompetencija. Edukatori u obrazovanju odraslih trebaju njegovati vlastitu socijalnu kompetenciju kako bi ostvarili produktivnu suradnju s učenicima (Markuš 2010). Sljedećim pitanjem željelo se saznati od studenata koje su po njihovom mišljenju poželjne osobine edukatora (nastavnika) koji radi s odraslima. Na ovo pitanje studenti su mogli dati više odgovora.

Tablica 5. Poželjne osobine edukatora (nastavnika) koji radi s odraslima prema mišljenju studenata nastavničkog modula

Poželjne osobine edukatora	Frekvencija (broj ispitanika)	Frekvencija [%]
strpljivost	77	50,64
razumijevanje za polaznike	40	27,27
komunikacijske vještine	29	20,12

Najpoželjnije osobine koje bi trebao posjedovati edukator u radu sa odraslima po mišljenju studenata su strpljivost, razumijevanje za polaznike i komunikacijske vještine. 78 studenata (50,64%) smatra kako je najvažnija osobina nastavnika (edukatora) u obrazovanju odraslih strpljivost jer se radi s odraslim ljudima te razumijevanje istih. Kao treću najvažniju osobinu istakli su komunikacijske vještine edukatora. Uz to, kao poželjne osobine spominju se i otvorenost, poštivanje, tolerancija, kreativnost, kompetentnost, motivacija, znanje, empatija, prilagodljivost, poticanje na aktivno sudjelovanje, smisao za humor, fleksibilnost, organizacijske sposobnosti, pristupačnost, zainteresiranost i pravednost.

Razlozi zašto su ispitanici naveli strpljenje kao najbitniju osobinu edukatora su sljedeći:

- *Strpljenje je primarno jer takvo obrazovanje često obuhvaća stariju populaciju, a i dokazano je da mozak sve teže i sporije prihvaća nove informacije. Također, treba biti otvoren za nove prijedloge.*

- *Treba definitivno imati strpljenja jer će u edukaciji odraslih biti generacijskih razlika.*

- *Strpljenje pošto stariji teže od mladih usvajaju nove stvari.*
- *Strpljivost zato što se radi o starijim generacijama koje možda sporije uče.*
- *Eduktor u obrazovanju odraslih treba biti strpljivjer mora biti svjestan da je učenje u odrasloj dobi teži i sporiji proces. Također mora imati razumijevanje, ozbiljnost i biti pristupačan.*

Izdvajamo neke od ostalih odgovora u kojima se obrazlažu pojedine poželjne osobine edukatora u radu sa odraslima:

- *Nastavnik bi prvenstveno trebao imati dobre komunikacijske vještine i sposobnost da dobro prenese gradivo. Važno je da je pravedan i susretljiv prema svima te da umije nastavno gradivo aktualizirati s trenutnom situacijom ili pak koristiti interdisciplinarni pristup.*

- *Eduktor bi morao imati dobre komunikacijske vještine te moći pristupiti raznim, već izgrađenim osobama. Predavanja bi mu morala biti zanimljiva jer kako je djecu potrebno zainteresirati za nešto, a ona imaju navike učenja, tako je potrebno i odrasle koji su odavno izašli iz tih voda.*

- *Poštovanje je ključno, uz pristup, naravno. Važno je prilagoditi se mogućnostima osobe bez da ih se tretira kao djecu i adolescente.*

- *Treba biti odgovoran, stručan i ozbiljan. Nije potrebno biti pedagog, ali mora znati pristupiti osobi.*

- *Sve koje i „obični“ nastavnik ima – prilagodljivost, strpljivost, sigurnost u svoje znanje, autoritet i poniznost.*

- *Iste kao i kod obrazovanja mladih: empatija, karizmatičnost, organizacijske vještine, stručnost u polju, poznavanje ljudske psihologije.*

Od svih navedenih osobina strpljivost se pokazala kao najvažnija osobina koju edukator treba posjedovati u radu s odraslim osobama. Ispitanici smatraju da je ta osobina najbitnija jer s godinama opadaju kognitivne funkcije starijih što otežava proces poučavanja. Brojna istraživanja su i dokazala da starenjem opadaju kognitivne funkcije kao što su prostorna orijentacija, epizodičko pamćenje, pažnja, vidna percepcija, verbalno pamćenje i brzina obrade informacija (Zadro, Šimleša, Olujić i Kuvač Kraljević 2016). Iako postoje istraživanja koja dokazuju opadanje kognitivnih funkcija, često se mišljenje da sa starijima treba imati strpljenja javlja zbog predrasuda koje mladi imaju o starijima. Tako istraživanje Mijoč (2015) s učenicima strukovne srednje škole u Zagrebu ukazuje kako čak 78.7% učenika misli da umne sposobnosti redovito opadaju sa starenjem, što nije točna tvrdnja. Starijima je potrebno nešto više ponavljanja, ali motivacija ih održava sposobnima za daljnje učenje (Despot Lučanin 2011, prema Galić i Tomasović Mrčela 2013). Mogući razlog za odabir osobine str-

pljivosti je taj što kod odraslih osoba poučavanje i učenje treba što više individualizirati, dati im više vremena, dopustiti im vlastiti tempo rada, hrabriti ih te potkrepljivati uspješna ponašanja (Andrilović i sur. 1985). Studenti nastavničkog modula također ističu kako bi edukator trebao imati razumijevanja za polaznike budući da se radi o starijim osobama i osobama koje uz školovanje još i rade. Kvalitete koje su im također bitne kod edukatora jesu komunikacijske vještine, humor, empatija, pristupačnost i fleksibilnost. Vidljivo je da su studenti u navođenju poželjnih osobina edukatora u radu sa odraslima naveli one osobine koje bi trebao posjedovati svaki nastavnik bez obzira sa kojom populacijom radi, ali isto tako su naveli i neke specifične osobine za koje smatraju da su izuzetno bitne u radu sa odraslima.

Položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj sve više jača svijest o važnosti i ulozi cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Činjenica da postoji više od šest stotina ustanova za obrazovanje odraslih, nekoliko tisuća nastavnika i više stotina tisuća dosadašnjih polaznika uključenih u taj sustav (Brčić Kuljiš i Koludrović 2016) to potvrđuje. Bez obzira na te pokazatelje još uvijek ostaje dovoljno prostora da se broj osoba koje se uključuju u pojedine programe cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih poveća, da se kvaliteta tih programa podigne na još viši nivo, da se na bolji način riješi pitanje financiranja pojedinih programa i sl. Upravo zato nas je zanimalo kakvo je mišljenje studenata o sadašnjem položaju obrazovanja odraslih u Hrvatskoj.

Od ukupnog broja anketiranih studenata njih 42 ili 27% na to je pitanje odgovorilo da nije dovoljno ili uopće nije upućeno u obrazovanje odraslih. Evo nekih odgovora:

- *Nisam previše informirana. Ili: Nemam znanja o obrazovanju odraslih uopće.*
- *Ne znam odgovoriti na to pitanje jer ne znam nijednu osobu u Hrvatskoj koja se obrazuje u odrasloj dobi.*
- *Ne znam gotovo ništa o obrazovanju odraslih.*

Da je položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj nepovoljan smatra polovica studenata, njih 76, a kao glavni razlog navode postojanje stigme za učenje u odrasloj dobi. Navodimo neke od njihovih odgovora:

- *Imam osjećaj da je takvo obrazovanje premalo promovirano i možda postoji lagana stigma među ljudima. Možda se ljudi i srame pristupiti takvim programima.*
- *U Hrvatskoj se očekuje da se obrazovanje završi u mladosti, sve ostalo ima negativne konotacije, više se gleda na staž.*

- *Ljudi su nedovoljno informirani o obrazovanju odraslih. Još uvijek većina ljudi obrazovanje shvaća po modelu: osnovna – srednja – fakultet.*

- *Čini mi se da je minimalno zastupljeno jer naš mentalitet ne podupire ideju obrazovanja u kasnijoj dobi (što je šteta). Trebalo bi se više promovirati ideja da obrazovanje NIJE prisutno samo u jednom periodu života.*

- *Nažalost, mislim da još uvijek prevladavaju mišljenja poput onog da je obrazovanje u odrasloj dobi „trošak vremena“ uz argument „ako nisi dosad, što ćeš sad?“ Također, ne shvaćaju svi ozbiljnost obrazovanja te često podcjenjuju obrazovanje odraslih.*

- *Obrazovanje odraslih je u našem sustavu najčešće ostavljeno po strani i često se smatra nečim marginalnim. Onaj koji se obrazuje kao odrastao, smatra se da je najčešće propustio priliku kao dijete.*

- *Mislim da u Hrvatskoj nema puno osoba u obrazovanju odraslih. Vjerujem da je to do mentaliteta našeg društva pa se osoba može osjećati posramljeno, osjećati strah i slično. Zbog okoline i komentara.*

Osim postojanja određene stigme za učenje u odrasloj dobi, ispitanici navode kako je položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj nepovoljan zbog nedovoljne informiranosti građana i financijske nemogućnosti da se uključe u obrazovanje:

- *Ne znam da postoji, nisam informirana, prema tome mislim da nije područje kojem se pridaje velika pozornost.*

- *Nedovoljna informiranost građana dovodi do toga da se malo ljudi uključuje u obrazovanje odraslih.*

- *Vrlo loše, mislim da se o obrazovanju ne vodi dovoljno brige.*

- *Smatram kako obrazovanje odraslih nije toliko zastupljeno u Hrvatskoj, kao možda u nekim razvijenijim zemljama. Živimo u društvu u kojem se rijetko tko odlučuje za takvo nešto, što zbog financijske situacije, što zbog drugih interesa za koje obrazovanje odraslih ne predstavlja nužnost.*

- *Smatram da odrasli ne razmišljaju previše o obrazovanju jer su program i tečajevi vrlo skupi.*

Iako većina studenata smatra kako je položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj loš i nepovoljan, 23% anketiranih studenata iskazalo je pozitivno mišljenje. Izdajamo neke od odgovora:

- *Smatram da je u dovoljno dobrom položaju. Danas se nude mnogi načini za obrazovanje odraslih osoba, može se za svakoga nešto naći. Primjerice i naš Fakultet nudi program cjeloživotnog obrazovanja.*

- *Mislim da u Hrvatskoj ima dosta ustanova koje se bave obrazovanjem odraslih. Ljudi imaju dosta mogućnosti da se usavrše, unaprijede pa čak i doživotno. Imaju puno tečajeva koji se mogu upisati i slično.*

- *U današnje vrijeme otvara se sve veći broj predavanja za odrasle. Fokus nije više samo na osnovnoškolcima i srednjoškolcima jer i odrasli, točnije osobe u takozvanoj trećoj dobi, odlučuju si produbiti znanja ili naučiti nešto novo.*

Poražavajuća je činjenica da 23% studenata budućih nastavnika nije uopće upoznato sa obrazovanjem odraslih i ne posjeduje niti minimalne informacije o tom važnom segmentu u koncepciji cjeloživotnog učenja. Polovica studenata nastavničkog modula smatra da je status obrazovanja odraslih u Hrvatskoj dosta nepovoljan. Takav status obrazovanja odraslih pripisuju stigmati koja postoji u Hrvatskoj, a to je da su škola i učenje namijenjeni uglavnom mlađoj populaciji. Dosta ispitanika je spomenulo navedenu stigmatu što ukazuje na to da su se više puta susreli s njom u svojoj bližjoj okolini. Kao posljedica navedenog, nameće se sindrom „samoispunjavajućeg proročanstva“, po kojemu osobe njeguju postojeće stereotipe tako da se ponašaju u skladu s njima te mijenjaju vlastitu samopercepciju (Tomečak i sur. 2014). Osim postojanja stigme za učenje u odrasloj dobi, ispitanici navode kako je položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj nepovoljan zbog financijske nemogućnosti građana da upišu neki od ponuđenih programa te njihove nedovoljne informiranosti o mogućnostima i različitim programima obrazovanja odraslih. Unatoč prevladavajućem mišljenju o nepovoljnom položaju obrazovanja odraslih, 23% studenata smatra kako je položaj obrazovanja odraslih u našoj državi dobar. Studenti navode postojanje velikog izbora programa obrazovanja odraslih i ustanova koje ih provode. Također, smatraju kako je država shvatila važnost obrazovanja odraslih te da fokus više nije samo na osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju već i na obrazovanju odraslih.

Budućnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj

Posljednjim pitanjem željeli smo saznati mišljenja studenata nastavničkog modula o budućnosti obrazovanja odraslih u Hrvatskoj.

Tablica 6. Mišljenja studenata nastavničkog modula o budućnosti obrazovanja odraslih u Hrvatskoj

Mišljenje studenata	Broj ispitanika	Frekvencija
Dobra budućnost	87	56 %
Loša budućnost	28	18 %
Nisam siguran/na	39	25 %

Više od polovice ispitanika smatra kako će budućnost obrazovanja odraslih biti dobra, tj. da će biti dostupnije, bolje organizirano te će se više građana uključiti u različite programe. Jedan dio studenata smatra kako budućnost obrazovanja odraslih može biti pozitivna ako se bude ulagalo u njega. Evo nekih od odgovora:

- *Obrazovanje odraslih ima dobru budućnost ako se više bude ulagalo u to.*
- *Mislim da bi moglo biti bolje, samo se mora malo više uložiti u cjelokupnu situaciju.*
- *Dobra, čini se kako se više u to ulaže i odrasli više razmišljaju o tome.*
- *Smatram da se u taj segment treba još mnogo ulagati i da ima mjesta za napredak.*

Ispitanici također smatraju da bi se obrazovanje odraslih moglo razvijati u dobrom smjeru ako se među građanima bude osvijestila važnost poučavanja i obrazovanja. Navodimo neke odgovore studenata:

- *Po mom mišljenju, budućnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj je takva da se može utjecati na njeno poboljšanje ugleda ukoliko se osvijestimo da je obrazovanje, kao i odgoj, cjeloživotni proces.*
- *Ako nastavimo s poticanjem udruga i organizacija koje se time bave, svakako nam se smiješi bolja i uspješnija budućnost, kao i zdravije društvo. Važno je osvješćivati ljude o važnosti i pozitivnim učincima stjecanja novih znanja, bez obzira na dob.*
- *Mislim da se podiže svjesnost o važnosti obrazovanja odraslih. Otvaranje ustanova koje se bave obrazovanjem odraslih je u porastu.*

Osim navedenog, studenti smatraju kako će se u budućnosti „popularizirati“ trend razvoja obrazovanja odraslih te će doći do veće potražnje istoga zbog prekvalifikacija i usavršavanja. Evo nekih od odgovora:

- *Mislim da će u budućnosti biti puno ljudi koji će se htjeti što više obrazovati dokle god mogu. Htjet će biti što bolji i što više obrazovni.*
- *Smatram da će se nuditi sve više mogućnosti za obrazovanje odraslih, da će se takvo što, također, više „popularizirati“.*
- *Po meni je budućnost dobra jer već sad društvo nameće da je potrebno što veće obrazovanje pojedinca da bi uspješno konkurirao na tržištu rada.*
- *Mislim da će se u budućnosti još više popularizirati trendom češćeg mijenjanja posla.*
- *Sigurno velika jer je prekvalifikacija često nužna pa je valja i omogućiti.*
- *Smatram da će ići na bolje jer i neki poslodavci traže i plaćaju osposobljavanje i obrazovanje odraslih.*

- *Mislim da budućnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj ima pozitivan razvoj budući da dolazi do razvoja interdisciplinarnih profesija koje zahtijevaju veći spektar znanja.*

- *Smatram da će postati sve raširenije zbog potreba tržišta rada i bolje mobilnosti između biranja poslova.*

Iako se velika većina studenata slaže kako obrazovanje odraslih u Hrvatskoj ima svijetlu budućnost, 18% (N = 28) studenata smatra da je budućnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj loša. Najčešći razlog za ovakvo mišljenje je nepovjerenje u obrazovni sustav i u državu općenito. Studenti smatraju kako građanima nije među prioritetima da se obrazuju i usavršavaju nego im je bitnije da zarađuju za život. Izdvajam neke od odgovora:

- *Vjerojatno se neće puno promijeniti s obzirom na trenutnu situaciju.*

- *Budućnost je dosta labava jer sve više obrazovanih odraslih ljudi nema posla u struci.*

- *Mislim da u budućnosti neće biti toliko potreban jer današnja djeca odrastaju s tehnologijom i sve što trebaju im je na nadohvat ruke.*

- *Budućnost je vrlo mala, jer u Hrvatskoj se više fokusira na obrazovanje djece i mladih.*

- *Mislim da zbog financijske situacije u Hrvatskoj ljudi su mnogo više fokusirani na to da pokušaju zaraditi za život nego na obrazovanje.*

- *Loša s obzirom da postoji premalo institucija koje se time bave.*

- *Nikakva. Ljudi odlaze u druge zemlje, neće se imati tko obrazovati.*

- *Loša, kao i obrazovanje mladih zato što se nedovoljno ulaže u to.*

Za razliku od prethodnog pitanja gdje je velik broj ispitanika smatralo kako je sadašnji položaj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj loš, više od polovice studenata smatra da će budućnost obrazovanja odraslih biti dobra. Studenti smatraju kako će se popularizirati trend daljnjeg obrazovanja i usavršavanja zbog društvenih promjena i potreba tržišta rada. No, ipak postoji nekolicina studenata koji smatraju da je budućnost ovog obrazovanja loša. Oni kao razlog navode sadašnju financijsku situaciju u Hrvatskoj te ne vide kako bi država trenutno mogla ulagati u obrazovanje odraslih i poboljšati ga. Također, smatraju kako sve više ljudi odlazi iz Hrvatske pa zbog toga neće biti potrebe za obrazovanjem odraslih. Neke od pesimističnih izjava studenata ne ostavljaju puno prostora za nadu „u bolje sutra“ obrazovanja odraslih.

ZAKLJUČAK

U ovome se radu željela dobiti karakteristika slike koju studenti, budući nastavnici, imaju o obrazovanju odraslih i njihovoj spremnosti da se u njemu angažiraju. Rezultati istraživanja su pokazali da studenti prilikom definiranja obrazovanja odraslih uglavnom navode njegovu kompenzacijsku funkciju. Bilo je očekivati da će osim te funkcije studenti prepoznati ulogu obrazovanja odraslih u razvijanju ekonomske i socijalne pismenosti, roditeljskih vještina, građanske, kulturne, političke i ekološke osviještenosti, medijske pismenosti i sl.

U procesu obrazovanja odraslih važnu ulogu imaju edukatori koji rade s odraslima. Prema mišljenju ispitanika, najvažnija osobina koju edukatori trebaju posjedovati je strpljivost. Kao razlog navode da odraslim učenicima treba više vremena u procesuiranju informacija. Uz strpljivost, najčešće navedene osobine su bile posjedovanje komunikacijskih vještina i razumijevanje za polaznike. Osim strpljivosti, brojni ispitanici istaknuli su kako edukator treba biti otvoren, tolerantan, kreativan, kompetentan i prilagodljiv.

Ispitanici su također iznijeli svoja mišljenja o trenutnom stanju obrazovanja odraslih u Hrvatskoj te svoje mišljenje o budućnosti istoga. Rezultati istraživanja su pokazali da je polovica studenata mišljenja da obrazovanje odraslih u Hrvatskoj ima nepovoljan status. Oni to pripisuju financijskim nemogućnostima građana da se uključe u obrazovanje odraslih, nedovoljnoj informiranosti i promociji te postojanju stigme za učenje u odrasloj dobi. Manji dio ispitanika smatra da je obrazovanje odraslih trenutno u povoljnom položaju jer nudi velik broj programa i tečajeva. Unatoč tome što polovica studenata smatra da je trenutno u Hrvatskoj nepovoljan položaj obrazovanja odraslih većina njih vidi svjetliju budućnost obrazovanja odraslih. Navode kako obrazovanje odraslih ide u dobrom smjeru i da će svakim danom biti od sve veće važnosti, no isto tako smatraju da se to može dogoditi samo ako se bude više ulagalo u obrazovanje odraslih i ako se građane osvijesti o važnosti cjeloživotnog učenja.

Polovica studenata nema aspiracije da svoju profesionalnu karijeru razvija u obrazovanju odraslih. Kao najčešći razlog tomu navode da ih je fakultet prvenstveno pripremio za rad s djecom, a ne s odraslima. Drugi najčešći razlog je težina posla koju podrazumijeva rad s odraslima.

Iz navedene analize generirana su tri općenita zaključka, odnosno preporuke. Vidljiva je potreba za provedbom istraživanja na nacionalnoj razini, kako bi se prikupili stavovi građana o cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih, što bi u konačnici

moglo rezultati preporukama nadležnim tijelima i službama koje bi mjere trebalo poduzeti kako bi obrazovanje odraslih u Hrvatskoj došlo na razinu razvijenih europskih država.

Drugo, preporuča se istraživanje na uzorku studenta nastavničkog modula proširiti i na studente drugih područja da bi se dobila šira slika o tome kako studentska populacija percipira obrazovanje odraslih danas, kakvu mu budućnost predviđa i kakvu ulogu ona ima u tome.

Treće, u studijske programe nastavnčkih fakulteta neophodno je uvesti andragoške sadržaje kako bi se više budućih nastavnika zaista osposobilo ili usavršilo u pravcu sticanja kompetencija za rad sa odraslima.

LITERATURA

1. Andrić, Vlado, Milan Matijević, Nikola Pastuović, Silvije Pongrac, Maja Špan (1985), *Andragogija*, Školska knjiga, Zagreb
2. Brčić Kuljiš, Marita, Morana Koludrović (ur.) (2016), *Stanje i perspektive obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova znanstveno-stručnog kolokvija, Redak, Split
3. European Commission (2021), *Glavni pružatelji obrazovnih usluga*. Preuzeto sa https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-providers-13_hr, pristupljeno 18. 06. 2021.
4. Foley, Griff (1999), *Understanding Adult Education and Training*, Routledge, UK
5. Galić, Slavka, Nada Tomasović Mrčela (2013), *Priručnik iz gerontologije, gerijatrije i psihologije starijih osoba - psihologije starenja*, Medicinska škola Osijek, Osijek
6. Koludrović, Morana, Mario Vučić (ur.) (2018), *Učimo cjeloživotno učiti i poučavati. Priručnik za nastavnike u obrazovanju odraslih*, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Zagreb
7. Kušić, Siniša, Sofija Vrcelj, Anita Zovko (2016), *Didaktičke odrednice obrazovanja andragoga – komparativni pristup*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka
8. Markuš, Marina (2010), "Socijalna kompetentnost – jedna od ključnih kompetencija", *Napredak*, 151(3-4), 432-444.
9. Mašić, Marijeta (2016), "Andragoške kompetencije nastavnika u europskom obrazovnom prostoru", *Napredak*, 157(3), 379-397.

10. Mijoč, Vesna (2015), *Istraživanje stavova o osobama starije dobi u srednjoškoolaca strukovnih škola u Zagrebu*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
11. Pauković, Maja, Lucija Bačić (2018), "Trend kretanja cjeloživotnog obrazovanja i učenja kao preduvjet stvaranja društva znanja", *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 8(2), 121-138.
12. Prgomet, Anto (2015), "Kurikulum izobrazbe andragoga na primjeru ustroja njihove izobrazbe u Njemačkoj", *Andragoški glasnik*, 19 (1-2(34)), 39-55.
13. Rajić, Višnja (2013), "Vrednovanje obrazovnih/odgojnih postignuća u obrazovanju odraslih", *Andragoški glasnik*, 17 (2(31)), 117-124.
14. Reischmann, Jost (2015), "Professionalization of adult education: Some aspects", *Andragoške studije*, 2, 23-37.
15. Tecilazić Goršić, Ana (2019). Izazovi primjene vanjskog vrednovanja u obrazovanju odraslih. Preuzeto s <https://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2019-05>, pristupljeno 01. 10. 2021.
16. Tomečak, Marija, Ana Štambuk, Silvia Rusac (2014), "Promišljanje starenja i starosti – predrasude, mitovi i novi pogledi", *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 50(1), 36-53.
17. Vekić, Marija (2015), "Obrazovanje u novome ruhu: cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih", *Hrvatski jezik*, 2(3), 5-14.
18. Vinković, Arno, Mario Vučić, Mile Živčić (2016), "Prepreke i izazovi obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj", u: Brčić Kuljiš, Marita, Morana Koldrović (ur.), *Stanje i perspektive obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova znanstveno-stručnog kolokvija, Redak, Split, 26-42.
19. Zadro, Paulina, Sanja Šimleša, Marina Olujić, Jelena Kuvač Kraljević (2016), "Promjene kognitivnih funkcija u odrasloj dobi", *Logopedija*, 6(2), 53-61.
20. *Zakon o obrazovanju odraslih*, Narodne novine br. 17/07, 107/07, 24/10. Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih>, pristupljeno 20. 06. 2021.
21. Žitinski, Maja (2006), "Education is a moral concept", *Informatologia*, 39(3), 137-141.

OPINIONS OF STUDENTS ON ADULT EDUCATION IN CROATIA

Summary:

Adult education is an important part of the life of every individual and community because the acquisition of knowledge, skills, and competencies ensures the progress of society. Every state that strives for the development and creation of a knowledge society is aware of the importance of providing educational opportunities for people at all periods of human life. Croatia has long recognized the importance of adult education in the concept of lifelong learning. Following that, qualitative research was conducted to examine the opinions of 154 students of the teacher's module on adult education. Among other things, answers were given to questions related to student notions of adult education, the importance, and functions of adult education, the role of educators in adult education, the position and prospects of adult education in Croatia. Although it was expected that students-future professors will express positive opinions, perceptions, and expectations related to adult education, some of the students' answers are quite indicative and suggest that teacher education programs should certainly include content that deals with adult education to academic citizens became fully aware of its importance and acquired certain competencies for working with adults.

Keywords: adult education; education; lifelong learning; perspective; learning

Adrese autorica
Authors' address

Ana Šuran
samostalni istraživač, Fažana, Hrvatska
ana.suran1234@gmail.com

Anita Zovko
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
anita.zovko@uniri.hr